

„CE-I MÂNA PE EI ÎN LUPTĂ?”

Cu ceva vreme în urmă mă apropiam de o istorie literară, nu neapărat de prim – plan, sau de un dicționar, în genul celor realizate de Marian Popa prin anii 1971, 1977, cu religiozitate, sau măcar, cu ferma convingere că mă pot mișca confortabil între repere valorice stabile, în afara oricărei contestări. Era, în mintea mea, vocea inflexibilă a Timpului care decantează și ierarhizează, chiar dacă pe copertă apărea un nume sau altul. În mod logic, autorul unui asemenea op îmi apărea ca o semi-zeitate, unul deja intrat în ...Istorie, legendă, mit, eram copleșit! Probabil că așa și-au dorit să fie receptați și aceștia, puțini la început, pentru că – mi-aduc aminte – prin anii '70 ne văicăream, prin toate gazetele, că **nu** avem sinteze, de parcă împrejurul nostru colcăia de capodopere și vibra de mulțimea clasicii în viață!

Probabil că așa au gândit și cei care au realizat dicționare cu ambiția de a da calificative drastice (v. cazul Marian Popa) sau istorii literare, intitulate modest: «*O istorie a literaturii române...*», «*Istoria literaturii române de azi pe mâine*», «*Istoria literaturii române contemporane. 1941 – 2000*», dar cu ambiția (ne-)mărturisită, însă ușor de înțeles, de a avea ultimul cuvânt, de a spune lucruri definitive (modest, nu-i așa?!). Situate la extreme, din multiple puncte de vedere, sinteza lui Ion Rotaru păcătuiește printr-o prea mare generozitate, semnând cecuri în alb multor veleitari și impostori din toate provinciile locuite de români (care scriu, nu se încurcă), alături de valori certe, într-un amestec indigerabil, pe când sinteza semnată de Alex. Ștefănescu, categoric superioară și, oricum, mai spectaculoasă, păcătuiește printr-o prea mare severitate, venită – cred eu – nu neapărat dintr-un impecabil simț al valorii, cât din conștiința că Domnia Sa se simte un legitim locuitor al Olimpului (sau mai mult?!), privind cu o aroganță simpatică aproape tot ce „mișcă” în provincie. Înarmat cu o amenințătoare „seceră de diamant”, semn al puterii discreționare, acesta este autorul unei declarații publice de antologie: «Cine nu apare în cartea mea, nu există!» Măcar de-ar fi fost o glumă!

Din paginile consacrate ultimelor decenii ale literaturii române (cu deosebire, la Ion Rotaru) curg aluvionară **cohortele de condeieri**, neapărat **poetii** în valul din față, din ce în ce mai mulți și mai insistenți, înzestrați cu ce le-a dat „strada”, lipiți de realitatea – deseori – imundă, adăugându-și, peste toate, un limbaj deșăntat – rafinat, ascultând vocea vulgului și, mai ales, desfătându-se prin parodierea epuizantă a tuturor textelor de la începuturile lumii și până azi (e de muncă, nu glumă!), mai apoi – **prozatorii**, din ce în ce mai complicați și mai vidați de elanuri celeste, oscilând dramatic (și nu prea) între meta

– și mega –, între sfială și impudoare nezăgăzuită de nimic, campioni ai relativizării oricărei perspective epice și etice, rătăciți – se pare – într-un etern spațiu labirintic, iar, mai la urmă, **criticii** (nu oareșicare) din ce în ce mai convinși că judecățile lor de valoare nu pot fi contrazise (decât de...), acum și-n veacul vecilor... Cei care nu intră, nu se integrează, nu fac parte din aceste valuri „migratoare” – din ignoranță, din neputință ori – se mai întâmplă – din principiu, având un alt mod de a înțelege literatura, să zicem – sunt ignorați, iar dacă devin supărători – prin insistență, tenacitate sau prin talent (lucru foarte grav) amenințând ierarhiile dictate din unul și același centru de putere, sunt marginalizați sau executați public, să se învețe minte!!

Până la urma urmei, privind îndârjirea cu care se blefuresc, se bleotocăresc, de mai mare dragul, aspirații la nemurire, țâfna cu care ripostează la orice semnal negativ, răbdarea cu care își numără opurile, de mai multe ori pe zi, suficiența și agresivitatea unora dintre ei, mai că te încearcă îndoiala că pe aceștia (**nu** puțini la număr!) i-a mistuit vreodată credința în frumos și-n adevăr, că au ars vreodată la temperaturi înalte pentru o idee, ci – mai degrabă – începi să crezi că doar vanitatea lor gonflabilă, o nemăsurată iubire de sine și o desprindere totală de planeta Pământ le justifică eforturile (admirabile) de a defrișa – inutil și criminal – pădurile patriei, alimentând neostoit încăpătoarea groapă de gunoi a literaturii române. Mai deunăzi, cineva mi-a arătat pe trotuarul celălalt o asemenea statuie vivantă: «Privește-l», mi-a zis el, «acesta e un scriitor în viață, Miluță Guguștelu». L-am privit. Călca grav și important, ferm convins că fiecare pas al său sacraliza câte o palmă de pământ! Îl priveam, cutremurat de emoție, binecuvântând clipa!...

Când le citești confesiunile (interviuri, memorialistică, jurnale, epistole către Cititorul de Elită) rămâi mult pe gânduri! Discursul mnezic și cel mlădios – mărturisitor descoperă, în fața ochilor noștri uimiți, coloanele bine poziționate ale unui templu impunător închinat acțiunii morale în numele binelui comun și desăvârșirii de Sine! Am învățat, cu anii, să trec peste bunele intenții declarate, să nu mă las copleșit de tonurile înalte ale unei confesiuni și să judec lucrurile într-un context mai larg, al confruntărilor subterane (uneori) și al jocurilor de culise (alteori), ascultând de vocea rațiunii și a bunului simț. Prea mulți au intrat și au ieșit din manuale în ultimele patru – cinci decenii, prea destui au fost cei elogiați pe pagini întregi din marile gazete literare ale țării în anii '60, '70, '80 pentru ca – mai apoi – să dispară din prim – planul literaturii române ca și cum nici n-ar fi existat, prea multe jerbe de elogie multicolore au acoperit un cer prea

răbdător pentru scurte perioade, risipindu-se în secvența imediat următoare, ca să nu mă întreb dacă ierarhiile acestea vremelnice au vreo legătură cu zeul Cronos!

Cine mai discută azi cu seriozitate cărțile lui Zaharia Stancu ce ocupa autoritar, prin anii '70, spații largi în revistele Uniunii Scriitorilor, cine își mai amintește, în afara unor fericite excepții, de Sofia Arcan (1917 - 1992), Alexandra Indrieș (1936 - 1993), Mihail Sabin (1935 - 1975), Corneliu Popel (1950 - 1978), Ion Alexandru Angheluş (1936 - 1986) și câți alții?!?!? Cazul acestuia din urmă, nu neapărat un scriitor exemplar, dar – în orice caz – unul onest, cu credință în literatură și rezultate notabile („Jurnal de idei”, 1980, „Pânda de seară”, 1983, „Cai de lut”, 1992) este simptomatic. Foarte activ în anii 1971 – 1986 ca poet, în primul rând, traducător (Michelangelo, Georg Brandes), intervievator (A. Marino, Edgar Papu) și recenzent, o voce distinctă și curată, a fost până într-atâta uitat încât NU a fost și NU este pomenit în vreun dicționar sau istorie literară apărute în ultimele trei decenii... aş spune că nu e revoltător, e irațional!! În principiu, un dicționar nu dă „note”, nu-și propune să ierarhizeze, ci să mențină trează memoria noastră, ca o recunoaștere firească a muncii, a investiției de suflet și de minte a unui om care s-a dăruit literaturii și să fie un util instrument de lucru. Chiar așa: un om care a trăit doar pentru literatură nu are nici măcar dreptul de a fi menționat într-un dicționar?!

Din aceeași zonă literară – Theodor Codreanu (n. 1945), critic și istoric literar de o anvergură impresionantă, autorul unor studii fundamentale despre scriitorii noștri „canonici”: «Complexul Bacovia», 2002 «Caragiale - abisal», 2003 ce se adaugă unei suite impresionante de studii dedicate lui Eminescu: „Modelul ontologic eminescian”, 1992, „Controverse eminesciene”, 2000, „Mitul Eminescu”, 2004, iar mai aproape de noi: «Transmodernismul», 2005 și „A doua schimbare la față”, 2008, cărturar respectat pe ambele maluri ale Prutului, care, din motive de naționalism, probabil, și de nesupunere față de Centru a fost și este ignorat. Pentru prima dată a fost înregistrat și comentat (sumar), în „Dicționarul General al Literaturii Române. Literele C/D”, 2004, la 23 de ani de la debut (1981). În rest, revistele bucureștene îl ignoră. Am motive temeinice să cred că nu Theodor Codreanu va regreta.

Sau... cazul lui Constantin Călin (n. 1940), un adevărat om de carte dăruit adevărului și frumosului care nu face niciodată zgomot în jurul lui, nu își etalează indecent meritele, nu reacționează la ignoranța grosolană a unora sau a altora, nici la evaluarea razant – superficială a criticilor de la Centru (cu excepția regretatului Z. Ornea), ce-și vede gospodărește de treabă în numele unei datorii ce ține exclusiv de conștiința și demnitatea sa morală!! Acesta este, de fapt, unghiul de observație preferat fie că este vorba de «Dosarul Bacovia» (vol. I, 1999, vol. II, 2004), fie că e vorba de publicistica sa, de o ținută ireproșabilă în alegerea și tratarea subiectelor în total dezacord cu frivolitatea și stupidenia murdară a celor mai mulți dintre confrăți, lucru demonstrat de cele două volume apărute până în prezent: «Despre șapcă și alte lucruri

demodate» (2001) și «Gustul vieții. Varietăți critice» (2007). Aceste patru volume, elogiate în câteva zeci de cronici, sunt rodul muncii de o viață a unuia dintre cei mai autentici intelectuali – moralști pe care-i avem. Și cu toate acestea, numele său a fost „ocolit” atât de «Dicționarul General al Literaturii Române. Literele C/D» (2004), cât și de «Dicționarul biografic al literaturii române» ce poartă semnătura lui Aurel Sasu (2006). Și nu sunt, nici pe departe, singurele exemple posibile.

Studiind lista minimală a celor amintiți de mine, constatăm cu ușurință un... detaliu: toți se află, geograficește, la distanță relativ mare de Centru, de locurile unde se iau deciziile majore, unde se hotărăște, mă rog, cine există și cine nu există în literatura română. Sunt conștient de faptul că lucrurile sunt mult mai complicate, mult mai rafinat – perfide decât le-am prezentat eu mai sus și că simpla poziționare geografică nu explică pe de-a întregul mecanismele (de-acum) exersate ale formării și impunerii unei ierarhii: trebuie să ai „în spate” o revistă de prestigiu, să-ți strigi tare meritele, să ieși cât mai des la rampă, să ai o echipă solidă de susținători (întreținută pe bază de reciprocitate), să lauzi pe cine trebuie și când trebuie, să nu contrazici pe cine nu trebuie și ... când nu trebuie! Abia după ce te pui la punct cu toate aceste „detalii”, te înarmezi cu tupeu, strigi tare și ataci la baionetă!! Păzea!!

O fi **uitarea** „scrisă-n legile omeneshi”, dar prea se aplică doar onora! O fi **ignorarea** (unora și altora) un instrument de manipulare ori un semn de neasemuită aroganță?! Până la urma urmei, niște oameni hotărăsc cine intră sau nu intră într-un dicționar, un om în carne și oase – eventual bine crescut... în greutate, în urma eforturilor depuse, firește – hotărăște dacă un scriitor sau altul intră într-o istorie a literaturii, **nu** Timpul, cum ne place nouă să credem. Nu mi-l închipui pe fiul lui Uranos și al Geei, implicându-se în alcătuirea ierarhiilor literare pe termen lung, stăpân absolut și de invidiat peste Insulele Preaferițiilor (Mihail Gălățanu, Radu Anton Roman, Ovidiu Hurdezeu, Dan David, Stelian Tănase, Emil Hurezeanu, Florin Sicoie ș.a.m.d.)

Fără să pot trage niște concluzii cu caracter decisiv, fără să risc generalizări și să formulez acuze (pe care să le regret apoi), îmi îngădui doar să am serioase îndoieli în privința **obiectivității** (declarate sau subînțelese) a istoricului literar, să pun sub semnul relativității orice demonstrație, oricât de elegantă și ingenioasă, venită de la Centru!! E foarte bine că aceste sinteze există, dar ele s-ar cere concurente, echilibrate, completate de o sinteză sau mai multe **desprinse** de centrul de gravitație, eliberate de mecanismele numite / sugerate mai sus. Mai cred că, în unele cazuri, valori viabile ale literaturii contemporane se pervertesc prin auto – adulație, se pierde legătura cu planeta Pământ!!... de acolo, de sus, există mereu altă perspectivă (minimalizatoare). Așadar, în acești ani din urmă, de câte ori mă apropiu de un dicționar, de o istorie literară, o fac fără să mă cutremur de pioșenie, încercând să apreciez cu luciditate scara de valori propusă, fără prejudecăți și fără resentimente, dar și fără prea mari iluzii.